

СУТНІСТЬ ОСВІТНІХ ОКРУГІВ ТА СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ДАНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

Вознюк А.В.

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

У статті розкрито сутність поняття «освітній округ», визначено його основну мету, завдання та напрями діяльності. Виокремлено та систематизовано психолого-управлінські проблеми, пов'язані зі створенням й функціонуванням освітнього округу в цілому, а також проблеми, які стосуються управління педагогічними працівниками в даному освітньому середовищі.

Ключові слова: освітній округ, педагогічні працівники, управління педагогічними працівниками.

Постановка проблеми. Впровадження нових державних стандартів в освіті – це не лише забезпечення певної суми інноваційних знань, умінь і навичок в учнів, але й створення умов для побудови кожного учня індивідуальної освітньої траєкторії, що залежатиме від їх здібностей, нахилів, уподобань, буде спрямована на їх розвиток, допомагатиме в самовизначенні та успішній самореалізації і яка неможлива без допрофільної підготовки та профільного навчання в закладах освіти. На жаль, створення профільних класів у сільській місцевості пов'язане зі значними труднощами, а в деяких випадках неможливе через суттєве зменшення контингенту учнів загальноосвітніх навчальних закладів, щорічне збільшення чисельності малокомплектних шкіл, відсутність спеціалізації у педагогічних працівників відповідно запиту профільного навчання. У зв'язку з цим виникла ідея створення освітніх округів, які б дозволили вирішити дану проблему.

Мета, структура та основні завдання освітнього округу були чітко визначені у відповідних нормативно-правових документах. Але поза увагою залишилося питання хто і за допомогою яких форм й методів буде реалізовувати дані завдання в освітньому окрузі. Саме тому, виникла необхідність розкрити сутність освітніх округів та специфіку управління педагогічними працівниками в умовах діяльності даних об'єднань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури показав, що у працях М. Віднічук, Н. Воробей, О. Григор'євої, В. Громового, В. Джалілова, П. Кульпін, Н. Мельник, І. Осадчого, В. Проскурніна, О. Святенко, С. Сологуба та інших дослідників вивчено проблему створення та функціонування освітніх округів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У наукових дослідженнях не відображено особливостей управління педагогічними працівниками в умовах діяльності освітніх округів.

Мета статті – розкрити сутність освітніх округів та специфіку управління педагогічними працівниками в умовах діяльності даних об'єднань.

Виклад основного матеріалу. Що стосується визначення сутності освітніх округів, у першу чергу необхідно наголосити, що відповідно до Положення про освітній округ [11], освітній округ – добровільне об'єднання у межах адміністративно-територіальних одиниць навчальних закладів системи дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної та вищої освіти, що спрямовують свою діяльність на створення умов для здобуття громадянами загальної середньої освіти, впровадження допрофільної підготовки і профільного навчання, поглиблене вивчення окремих предметів, забезпечення всебічного розвитку особистості, а також закладів

культури, фізичної культури і спорту, підприємств і громадських організацій (далі – суб'єкти округу).

Аналіз літератури свідчить, що проблеми створення та функціонування освітніх округів досліджували М. Віднічук [1], Н. Воробей [2], О. Григор'єва [3], В. Громовий [4], В. Джалілова [5], П. Кульпін [7], Н. Мельник [8], І. Осадчий [10], В. Проскурнін [12], О. Святенко [13], С. Сологуб [14] та ін.

Звернення до робіт провідних фахівців з означеної проблеми дає підставу стверджувати, що кожен з них по-різному трактує сутність освітнього округу.

Так, наприклад, В. Джалілова [5] у своїх дослідженнях підкреслює, що освітній округ – це не тільки територіальне утворення, а й потужна матеріально-технічна та навчально-методична база з висококваліфікованим кадровим потенціалом; це дієвий чинник покращення якості освітніх послуг та один із можливих варіантів створити необхідні й достатні умови для отримання всіма дітьми якісної освіти.

У своїх працях П. Кульпін [7], Н. Мельник [8] наголошують на тому, що освітній округ створюється не як реакція на погіршення стану та рівня освітніх послуг, а як «удосконалення» старої системи освіти.

Так, Н. Мельник [8] зазначає, що освітній округ у сучасних умовах – шлях до якісної освіти, оскільки дозволяє створити послідовну, багатоступеневу систему надання якісних освітніх послуг. Доповнюючи думку Н. Мельник, Л. Римар наголошує також, що створення освітнього округу було орієнтоване на поетапний розвиток і модернізацію закладів освіти, тому що звільнення та розподіл ресурсів між освітніми закладами сприяли створенню нових освітніх можливостей. Саме в освітньому окрузі, на її думку, забезпечується спільна діяльність різноманітних навчальних закладів, оптимальне використання їх матеріально-технічних, фінансових та кадрових ресурсів, що якраз забезпечує освітні потреби вихованців та запити батьків.

На думку П. Кульпін [7] освітній округ – це провідник нового підходу до надання послуг в освіті, і вони мають стати важливими елементами державно-громадської організації освітнього процесу, що дозволить залучати додаткові надходження, а також ефективно використовувати наявні державні кошти для забезпечення освітнього процесу, оцінювання якості освіти і розробляти стратегію розвитку освітнього округу з урахуванням інтересів і ресурсів різних учасників освітнього процесу. Вчений у своїх дослідженнях наголошує, що освітній округ виступає одним із можливих варіантів в освітній мережі певного розміру створити необхідні й достатні умови для отримання освіти того чи іншого змісту і рівня. Тому, на його думку, одним із критеріїв підбору території для об'єднання в освітні округи був критерій повноти освітніх послуг. Тобто

на території округу повинно бути все, що потрібно для освітньої системи, починаючи від дошкільних установ і закінчуючи професійними навчальними закладами та ВНЗ.

Заслужує на увагу дослідження В. Громова [4], який запропонував розглядати освітній округ як дієвий механізм налагодження «горизонтальних» зв'язків. Він наголошує також, що для створення освітнього округу, перш за все, необхідно, щоб з'явилась мотивація до його створення в усіх керівників загальноосвітніх навчальних закладів, позашкільних освітніх закладів та закладів культури, які працюють на цій території. Тільки в цьому випадку, на його думку, партнерство стане принципом розвитку освітніх округів.

Більш узагальненим, і водночас близьким до попереднього, є твердження Л. Юрчук [15], яка визначає освітній округ як горизонтальну форму самоврядування та кооперації в освіті. Дослідниця зазначає, що межа освітнього округу не обов'язково повинні збігатися з адміністративно-територіальним розподілом регіону.

Досить цікавий аналіз зазначеної проблеми здійснено в роботі І. Осадчого [10]. Автор вважає, що освітній округ – це освітня макроінституція мережевого типу, яка дає змогу формувати й утримувати в рівноважному стаціонарному стані інституційне освітнє середовище учня, у якому учень сільського регіону, вибудовуючи власну освітню траєкторію, здобуває загальну повну середню освіту.

Окрім цього своєрідний підхід до розкриття освітнього округу виокремлює Н. Мельник [8] підкреслюючи, що освітній округ як соціально-педагогічна система забезпечує оптимальну взаємодію кадрових, матеріально-технічних, фінансових, соціально-економічних ресурсів певної території у формуванні конкурентоспроможної особистості, компетентної та мобільної на ринку праці, спроможної навчатися впродовж життя; як нова організаційна структура, що знаходиться на відповідній території та відноситься до соціально-економічної системи певного адміністративно-територіального регіону, забезпечує отримання якісних освітніх послуг та неперервність освіти на основі впровадження нових педагогічних технологій і методик, реалізації інноваційних програм та проектів, активізації дослідно-експериментальної діяльності тощо. На її думку, освітній округ – це складна цілісна система, яка поєднує в собі педагогічні, психологічні, економічні та інші процеси.

Отже, на основі аналізу наукової літератури та теоретичного аналізу проблеми нами було визначено *освітній округ* як добровільне об'єднання організацій (незалежно від їх підпорядкування, типу і форм власності) на певній території, яке виступає дієвим механізмом забезпечення максимально повних освітніх послуг для формування конкурентоспроможної особистості, мобільної на ринку та спроможної навчатися впродовж життя.

Одним із важливих питань у процесі розкриття змісту освітнього округу є визначення його мети створення та функціонування. Так, відповідно до Положення про освітній округ [11], освітній округ утворюється з *метою*: організації в межах адміністративно-територіальної одиниці ефективної системи освіти; забезпечення рівного доступу дітей відповідного віку до якісної дошкільної, загальної середньої, позашкільної та професійно-технічної освіти, допрофесійного навчання незалежно від місця їх проживання; ефективного використання творчого потенціалу педагогічних працівників навчальних закладів; раціонального використання

навчально-методичної, матеріально-технічної бази суб'єктів округу, її зміцнення та модернізації.

На основі аналізу спеціальної літератури [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 10; 11; 12; 13; 14; 15], освітній округ створюється з метою:

- підвищення якості освіти та її відповідності сучасним стандартам на основі ефективного використання потенціалу ресурсів кожного навчального закладу;
- оптимального розподілу та використання бюджетних коштів між суб'єктами округу;
- створення достатньо повного кола освітніх можливостей для вступаючих до школи, розширення поля вибору під індивідуальні можливості дитини;
- створення умов для ранньої професіоналізації учнів старших класів, розширення поля можливостей для випускників шкіл, підвищення якості освіти, посилення орієнтації на вимоги регіонального ринку праці;
- посилення орієнтації на вимоги регіонального ринку праці;
- забезпечення всієї повноти освітніх послуг, що надаються учнями на території освітнього округу;
- забезпечення учням можливості вибору індивідуального освітнього напрямку;
- впровадження сучасних педагогічних технологій та методик, інтерактивних форм навчання та виховання тощо.

Враховуючи вищесказане, слід наголосити, що *стратегічна мета діяльності освітнього округу*, на нашу думку, має складатися з двох основних напрямів, перший з яких передбачає здійснення організації для надання якісних освітніх послуг, враховуючи всі потенційні ресурси, а другий – створення умов для розширення професійних можливостей та особистісно-професійного зростання педагогічних працівників. Лише пропорційне врахування та вчасна реалізація відповідних напрямів буде сприяти як ефективному функціонуванню освітнього округу в цілому, так і всебічному розвитку особистості учня зокрема.

Основними завданнями освітнього округу, відповідно до Положення про освітній округ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 777, є створення єдиного освітнього простору в межах адміністративно-територіальної одиниці та належних умов для забезпечення навчально-виховного процесу, реалізація допрофільної підготовки і профільного навчання, розвиток творчих здібностей, нахилів, обдарувань дітей, впровадження сучасних освітніх технологій [11].

На основі аналізу спеціальної літератури [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 10; 11; 12; 13; 14; 15], *основними напрямками діяльності освітніх округів* є:

- розвиток та оптимізація мережі навчальних закладів для оптимального задоволення прав громадян на освіту;
- створення широкого діапазону умов отримання вихованцями й учнями якісної освіти та розвитку їхніх здібностей;
- систематична та своєчасна поінформованість батьків про освітні послуги, допомога у виборі профілю навчання;
- концентрація наукового, культурного, матеріально-технічного та фінансового потенціалу району для вирішення актуальних проблем функціонування системи освіти;
- сприяння впровадження в закладах освіти освітніх округів сучасних навчально-виховних та управлінських технологій;
- пропаганда передового практичного досвіду, стимулювання професійного зростання, підвищення педагогічної майстерності педагогічних кадрів.

На основі аналізу літературних джерел необхідно констатувати той факт, що більшість вчених у своїх дослідженнях переважно звертали увагу на загальні засади функціонування освітнього округу (мету, завдання, суб'єкти округу, алгоритм утворення тощо) і лише незначна кількість робіт науковців присвячена особливостям роботи з педагогічними працівниками, які більшою мірою і забезпечують успішне функціонування освітнього округу.

Так, наприклад, Н. Мельник [8] у своїх дослідженнях наголошує, що освітній округ має визначити у концепції освітньої діяльності стратегію власної модернізації, спрямовану на професійний розвиток педагогічних працівників в умовах компетентнісноорієнтованої парадигми, працювати над створенням єдиного соціального інформаційно-освітнього простору, який забезпечуватиме можливість професійного росту кожного педагога, відпрацьовувати і запроваджувати модель безперервної освіти впродовж усього життя, модель підвищення кваліфікації. Побудовану на засадах диференційованого підходу, які б задовольнили потреби педагогічних працівників різних спеціальностей і категорій, що працюють у профільній школі.

У свою чергу, Л. Юрчук [16] звертає увагу на необхідності проводити вдосконалення діяльності методичних об'єднань педагогічних працівників та методичних підрозділів освітнього округу, активізувати (поновити) партнерські стосунки та співпрацю з професійно-технічними і вищими навчальними закладами, закладами післядипломної педагогічної освіти, охорони здоров'я і установами культури.

Подібну позицію висловлює Л. Кірішко [6], яка говорить, що методична служба освітнього округу має оптимально забезпечувати процес формування професійної готовності освітян до партнерської взаємодії з представниками громадськості щодо вирішення актуальних питань освіти і виховання молоді. Також, дослідниця зазначає, що планування методичного об'єднання необхідно здійснювати з урахуванням індивідуальних запитів кожного педагога та модель методичної роботи з педагогічними працівниками в умовах функціонування освітніх округів повинна бути спрямована на професійну майстерність педагогічного працівника, його творче зростання й становлення.

В. Стилик зазначає, що перш ніж спланувати науково-методичну роботу в умовах діяльності освітнього округу необхідно провести об'єктивне діагностування рівня компетентності педагогічних кадрів для забезпечення особистісно орієнтованого підходу, що сприятиме підвищенню професіона-

лізму кожного – найважливішої запоруки якісної освіти [15].

Аналіз вищезазначених підходів показує, що було приділено увагу лише деяким аспектам роботи з педагогічними працівниками в освітніх округах. Разом з тим, у них не відображено процесу управління педагогічними працівниками в освітньому окрузі в цілому та окремо специфіки роботи з педагогічними працівниками.

Отже, теоретичний аналіз проблеми створення й функціонування освітніх округів та вивчення досвіду роботи опорних шкіл й суб'єктів освітніх округів дозволяють виокремити низку психолого-управлінських проблем:

- склад Ради освітнього округу, методичних рад освітнього округу визначається керівництвом освітніх організацій, які входять до освітнього округу, без врахування значущих осіб суб'єктів округу;

- спільні навчальні плани освітнього округу та плани роботи керівних органів освітнього округу складаються переважно керівництвом опорної школи, не створюючи команди професіоналів для визначення стратегічних завдань освітнього округу;

- відсутність єдиної системи інформаційного середовища освітнього округу;

- відсутність цілісної системи психологічного супроводу (профорієнтація, робота з батьками, співпраця з педагогічними працівниками);

- відсутність наступності у здійсненні змістовної допрофільної підготовки з профільним навчанням;

- профіль навчання переважно визначається за запитами батьків й учнів, а не готовністю педагогічних працівників його реалізовувати в практичній діяльності та ін.

Висновки та пропозиції. Встановлено, що освітній округ – це добровільне об'єднання організацій (незалежно від їх підпорядкування, типу і форм власності) на певній території, яке виступає дієвим механізмом забезпечення максимально повних освітніх послуг для формування конкурентоспроможної особистості, мобільної на ринку та спроможної навчатися впродовж життя.

Теоретичний аналіз проблеми створення й функціонування освітніх округів та вивчення досвіду роботи опорних шкіл й суб'єктів освітніх округів дозволяють виокремити дві групи психолого-управлінських проблем: перша група відображає проблеми зі специфікою створення та функціонування освітніх округів в цілому, а друга група проблем спрямована на визначення особливостей роботи з педагогічними працівниками в умовах діяльності даних об'єднань.

Список літератури:

1. Віднічук М. Освітні округи [Текст] / М. Віднічук, Н. Мельник. – К.: Шкільний світ, 2010. – 125 с.
2. Воробей Н. Роль округу в наданні нових освітніх послуг / Н. Воробей // Підручник для директора. – 2008. – № 11. – С. 21–22.
3. Григор'єва О. В. Готовність педагогічних працівників до інноваційної діяльності в умовах освітнього округу [Текст] / О. В. Григор'єва // Освітній простір. Глобальні, регіональні та інформаційні аспекти: науково-методичний журнал. – Чернівці: Черемош, 2012. – Вип. 10. – С. 16–24.
4. Громовий В. «Округізація» всієї шкільної освіти: нове дихання після парламентських слухань? / В. Громовий. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ru/articles/133-okrugizatsiya-vsiej-shkilnoji-osviti-nove-dikhannya-pislya-parlamentskikh-slukhan>
5. Джалілова В. Освітній округ як інноваційна модель управління освітою / В. Джалілова. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/school/manage/general/32498>
6. Кірішко Л. М. Становлення системи науково-методичної роботи освітніх округів / Л. М. Кірішко // Завучу, усе для роботи. – 2014. – № 5–6. – С. 18–21.
7. Кульпін П. Освітні округи як чинник модернізації управління освітою / П. Кульпін // Підручник для директора. – 2008. – № 5. – С. 49–53.
8. Мельник Н. А. Освітній округ: основні завдання та функції / Н. А. Мельник // Народна освіта: Електронне наукове фахове видання. Вип. № 3 (18), 2012.

9. Мельник Н. А. Система роботи Рівненського ОІППО з питань координації діяльності освітніх округів щодо забезпечення наступності змісту освіти / Н. А. Мельник // Нова педагогічна думка. – 2013. – № 1.2. – С. 99–104.
10. Осадчий І. Г. Основні засади функціонування територіальних освітніх округів в сільській місцевості / І. Г. Осадчий // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 5–6. – С. 118–131.
11. Положення про освітній округ: Постанова Кабінету міністрів України від 27 серпня 2010 р. № 777. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/777-2010-%D0%BF>
12. Проскурнін В. В. Організаційно-педагогічні умови діяльності освітніх округів на регіональному рівні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / В. В. Проскурнін. – Луганськ, 2008. – 23 с.
13. Святенко О. Порядок створення та основні завдання освітнього округу / О. Святенко // Практика управління закладом освіти. – 2010. – № 11. – С. 23–25.
14. Сологуб С. В. Розвиток освітніх округів у місті / С. В. Сологуб // Підручник для директора. – 2008. – № 7/8. – С. 33–38.
15. Стилик В. Б. Організація науково-методичної роботи з керівниками та педагогічними кадрами на етапі створення освітніх округів / В. Б. Стилик // Освітні округи як чинники модернізації регіональної системи освіти. – Черкаси: видавництво ЧОПОПП, 2012. – С. 38–43.
16. Юрчук Л. М. Механізм утворення освітніх округів / Л. М. Юрчук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10ylmuoo.pdf>

Вознюк А.В.

Глуховский национальный педагогический университет имени Александра Довженко

СУЩНОСТЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОКРУГОВ И СПЕЦИФИКА УПРАВЛЕНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКИМИ РАБОТНИКАМИ В УСЛОВИЯХ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДАННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ

Аннотация

В статье раскрыта сущность понятия «образовательный округ», определены его основные цели, задачи и направления деятельности. Выделены и систематизированы психолого-управленческие проблемы, связанные с созданием и функционированием образовательного округа в целом, а также проблемы, касающиеся управления педагогическими работниками в данной образовательной среде.

Ключевые слова: образовательный округ, педагогические работники, управления педагогическими работниками.

Vozniuk A.V.

Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University

NATURE OF EDUCATIONAL DISTRICTS AND SPECIFICITY OF MANAGING PEDAGOGICAL WORKERS IN TERMS OF OPERATION OF SUCH ASSOCIATIONS

Summary

The article reveals the essence of the concept of «educational district», its main goals, objectives and activities. Psychological and administrative problems associated with the establishment and functioning of the educational district as a whole, as well as problems related to management of teaching staff in this educational environment are determined and systematized.

Keywords: educational district, teaching staff, managing pedagogical workers.